

FELIPE JUARISTI

Haur Literaturako idazle handi baten bilakaera

Iñaki ZUBELDIA

Biografia

Felipe Juaristi, Azkoitian jaioa, (1957an). Kazetaritza eta Soziologia ikasketak egin Madrilen, Konplutense Unibertsitatean. Lana Unibertsitatean (Irakasle eskolan), Euskadi Irratian, ETB-n... Gaur egun, jubilatuen modura bizi da, etxetik irteteke, mendi buelta bat egiteko ez bada.

Bibliografia

- *Denbora, nostalgia*, 1985, Poesia.
- *Hiriaren melankolia*, 1987, Poesia.
- *Intzentsua lurrean bezala*, 1988, Nobela.
- *Arinago duk haizea, Absalon*, 1990, Nobela.
- *Laino artean zelatari*, 1993, Poesia.
- *Tristuraren teoria*, 1993, Ipuina (*Lizardi Saria 1992*).
- *Ilargi lapurra*, 1994, Ipuin bilduma.
- *Galderen geografia*, 1997, Poesia (*Euskadi Saria 1998*).
- *Sagitario*, 1998, Ipuinak.
- *Laura eta itsasoa*, 1998, Nobela.
- *Eguzkiren etxea*, 1998, Ipuina.

- *Animalien inauteria*, 1999, Nobela (*Euskadi Saria 2000 Haur Literaturan*).
- *Aduna eta aduanak*, 2000, Ipuina.
- *Inazio Muniberen abenturak*, 2001, Ipuina.
- *Izar Euri*, 2001, Ipuina.
- *Printzesen eskola*, 2001, Ipuina.

Sarrera

Felipe Juaristiren izena entzutean askori poeta baten figura etortzen zaio burura. Duela hamarkada bat euskal irakurle bati galde-tuz gero nor zen Felipe Juaristi, horixe erantzungo zizun, poeta bat. Eta ez nolana hiko poeta, "karrankarik egiten ez duen poesia" idazten duena Koldo Izagirreraren hitzetan eta "Intelligentziaren eta sentibera-tasunaren arteko oreka mantentzen duena" autore beraren iritzian. Argia astekariak, berriz, honako hau esaten digu Feliperi buruz: "Mai-sulanek eduki ohi duten erritmoaren gozoa, apainduren egokia, esa-teko moduaren zehatza dute Felipe Juaristiren poemek, alegia klasi-kotasunaren ezaugarriak".

Gaur egun ere Felpepek poesiaz kutsatzen du guztia, ipuingintza, nobelagintza, kazetaritza, kromatismoz beteriko bere zutabe zoraga-rri horiek..., dena.

Hala ere, nire ustez idazle azkoitiarra azken hamarkada honeta-ko aurkikuntzarik interesgarrienetakoa da Haur Literaturaren espa-rruan. Bere obra ugaria da eta ugariaz gain irakurlerik zorrotzena txunditzeko modukoa kalitateari dagokionean. Aide guztietatik kalita-tez eta edertasunez hornitua dago Feliperen sorkuntza lana. Nik ez dut inon hainbeste metafora eder, indarrez beteriko eta egokirik ikusi testuan hain ederki txertaturik.

Bere obren artean malla gorena lortzen dutenak hauek dira nire ustez: "Ilargi lapurra", "Sagitarío", "Laura eta itsasoa", "Animalien inauteria" eta "Printzesen eskola", argitaratu berria. Hauetan irakurle heldua txundituta geldituko da Feliperen imajinazioaren isuri opa-roaz, edertasun literarioen presentzia joriaz, testuak eztki iradokitzen dituen sentimendu, sentsazio, irudi aberatsez... Nire kezka da gaur-ko ikaslea gai izango ote den edertasun hau dena jasotzeko. Baina

egia esan jasotzeko gai ez bada ere, usnatzeko edo lauso artean edertasun horretaz jabetzeko gai izango den itxaropena dut. Amurizak zioen bera umea zenean aitak Xenpelar, Txirrita eta beste hainbat bertsoari bertsu ederrak kantatzen zizkiola eta osorik ulertzen ez bazituen ere, konturatzen zela bertso haietan edertasunaren altxorra gordetzen zela eta, denbora aurrera joan ahala, edertasun hartaz jabetzen joan zela. Gaurko umeek ere edertasun horren zantzua edo aztarna nabarituriko dute Feliperen testuetan eta denborarekin edertasun hori jasotzeko trebe bihurtuko dira, beren ezagutza mundua eta literatur esperientzia zabaltzen doazen neurrian.

Felipe bera eta bere obra hobeto ezagutzeko elkarrizketa sakon eta luze bat egitea izango dela onena iruditu zait eta hemen duzue elkarrizketa horren emaitza.

Entrebista

Entrebistatzalea: Iñaki Zubeldia

Iñaki Zubeldia: *Nolakoa izan zen Felipe Juaristiren haurtzaroa?*

Felipe Juaristi: Haurtzaro zoriontsua, inondik inora. Etxetik irten eta mendia aurre-aurrean, ezkutatzeko, jolasteko, amesteko, hori ere bai, gerlari ginela eta printzesak salbatzen genituela. Herri txiki bateko bizitza zen, baina uste denaren kontra, herri txiki batean gorabehera asko egoten da. Gurean beti zerbait gertatzen zen, onerako zein txarrerako. Ez ginen aspertzen, nahikoa genuen genuenarekin, eta gehiago nahi ez. Beti jolasean, beti abentura bila, beti galtzak puskatuta etxera. Zoriontsu ginen, sekula ez naiz orduan baino zoriontsuago izan, tamentez diot.

Iñaki Zubeldia: *Nola hurbildu zen Felipe Juaristi literatura mundura?*

Felipe Juaristi: Liburuek eraman ninduten literaturara, itsumutilak itsua eskutik bezala. Gure herrian bazen liburutegia eta ona, eta hara joaten nintzen irakurtzera. Denetik irakurtzen nuen eta batez ere poesia. Gogoratzen naizenez, Antonio Machado izan zen illuratuta utzi

ninduen lehen idazlea. Erdaraz irakurtzen genuen, garai hartan noski. Gure etxean aitak hiru liburu besterik ez zituen: Txirrita eta Basarriren bertsoak eta santuen biografia bat, denak euskaraz. Gure aita bertsolaria zen, Elosuko onena, berak zioenez.

Iñaki Zubeldia: *1980ko hamarkadan Felipe Juaristi hainbat aldizkari-tako saltsatan nahastuta ageri da: Txortan, Porrot eta Literatur Gazeta aldizkarietan hain zuzen. Horrek eraginik izan al zuen Feliperen traiektoria literarioan?*

Felipe Juaristi: Seguru asko. Literaturaren praktika aldizkarietan agiten da, eta horregatik sortu genituen hainbat.

Iñaki Zubeldia: *Zure lehen bi liburuak "Denbora, nostalgia" eta "Hiriaren melankolia" poesia generokoak izan ziren. Gaztetasunak bazuen zerikusirik genero hori aukeratzekoan ala poesia izan da zuretzat literaturara bidea ireki dizuna?*

Felipe Juaristi: Beti izan naiz poesiazale. Eta beti izan dut poesia-rekin maitasunezko harremana. Poesia nirekin eram-nan dut gainera. Ez da egun bateko kontua, egu-nerokoa baizik. Poetak bestelako begiez begiratzen dio munduari, eta begirada hori desberdina da, ez baltu ikusten aurrean duena, azpian dagoena baizik, edo eta izan behar lukeena. Zuhaitza zuhaitza da edozeinentzat, poeta batentzat izan ezik. Niretzat pertsonak dira. Min hartzen dut zuhaitz bat lurrean botata ikusitakoan.

Iñaki Zubeldia: *Hitz lauzko lehen bi liburuak idatzi zenituenean "Intzentsua lurrean bezala" eta "Arinago duk haiz-zea, Absalon" zer nolako harrera nabaritu zenuen zeuk irakurlekoaren eta kritikaren aldetik? Harrera hotz samarra ez al zuten izan?*

Felipe Juaristi: Oso jende gutxik irakurri du "Intzentsua lurrean be-zala", edizioa ere halamoduzkoa izan zelako, segu-ruenik. Nik ere, orain, lotsaz begiratzen diot liburuari. Pasarte asko ditu ederrak, baina ez da nik

idatziko nukeena. Hala ere, kritika aldetik oso harre-
ra ona izan zuen. "Arinago duk haizea, Absalon",
bestelako liburua da. Oso egoera larrian nengoela
idatzl nuen, Asturiaseko Luarcán, eroetxe baten
atarian (baina hesiaz beste aldean) nengoela. Orain-
dik liburu garrantzitsutzat dut, ez niretzat bakarrik,
euskal literaturarentzat ere bai. Kritikariek gorai patu
zuten batzuek, baina isiltasuna izan zen liburua
jaso zuen saria. Ez dakit zergatik. Eta isiltasun
hitzak, gurean, hostasuna esan nahi du, etsaitasuna
esan nahi ez duenean. Ez da lehen aldia gertatzen
zaidana, eta ez da azkena izango. Liburuaren Ingu-
ruko isiltasunak, eta ondorioz zertan egin ote nuen
huts edo zertan asmatu ote nuen ez jakiteak, isiltasunaren
hotzak, galarazi dit beste nobela bat
idaztea, helduentzako nobela alegia, orain arte
behintzat.

Iñaki Zubeldia: *"Tristuraren teoria" liburuarekin eman zenuen saltoa haur literaturara. Eta a ze nolako saltoa Zarauzko Lizardi Saria irabazi zenuen. Zer sentitzen da honelako saltoa eman eta bete-betea asmatu duzula aitortzen dizutenean?*

Felipe Juaristi: Poetak, Rilkek zioenez, ume handiak omen. Beraz ez zitzaldan izugarri kosta umeen tokian jarri eta umeentzat idaztea. Gainera, umeek poesia oso ongi hartzen dute, nolabait, haur guztiak poeta baitira. Ikusi besterik ez nola gozaten duten haurrek hitz-korapilloekin.

Iñaki Zubeldia: *Horren ondoren "Ilargi lapurra" liburua dator, ederra, irudimenez betea eta animalien mundu fantastikoan sartzen dena. "Sagitario" liburuan ere zaldiak ageri dira, maisuki deskribatuta. Nondik datorkizu animalien munduaren ezagutza hain zehatza eta istorioak hain modu hunkigarrian lotzeko inspirazioa?*

Felipe Juaristi: Kaletarra naizen arren, aita baserritarra izan nuen, eta oraindik bada. Beti izan dira animaliak gurean,

ez etxean, baratzean baizik. Herri txikian bizitzeak hori dakar, askotan animaliak hobeto ezagutzen direla gizakiak baino. Guk txikitan ikasi genituen txori eta zuhaitz guztien izenak. Txori bat hegan ikusi eta bagenekien zer txori klase zen, hegabera ote ala arrano.

Iñaki Zubeldia: *1997an berriro zure poesia mundura itzuli zinen, haurren liburuetan ukitu poetikoa sekula baztertu ez baduzu ere. "Galderen geografia" liburu sakona, zehatza, neurtua idatzi zenuen. Nola lortzen da indarririk eta espresibitatearik galdu gabe estilo zehatz, justu, erderaz "conciso" deitzen den horretan idaztea?*

Felipe Juaristi: Denborak ekartzen du gauza guztien neurria, eta poesian denborak, poesian aritzeak, bere laguntza ematen du. Azken finean zer nolako harreman klasea nahi dugun hitzekin, hortxe dago koska. "Galderen geografia"n ahalik eta hitz gutxienekin ahalik eta gehien esatea nuen xede. Ez da erraza, noski. Hitz gutxiko poesia ia biluzik baitago, eta orduan errazago konturatzen gara beraren edertasunaz edo beraren zatartasunaz. Dena dela, orain idazten ari naizen poesiak arropa gehiago du. Erretorika gehiago, alegia.

Iñaki Zubeldia: *Felipe, esan egia: Sorpresa ez al zen izan "Euskadi saria 1988" irabaztea "Galderen geografia" liburua-ekin? Ez liburuak kalitatearik ez duelako, merkatuan narratiba gailentzen delako baizik, eta poesia "ondo dago, baina sari bat emateko adina..." pentsatzen delako.*

Felipe Juaristi: Halako saria irabaztea sorpresa izaten da bai poesia liburu batekin bai narratiba liburuarekin ere. Nik ez nuen espero, ez nengoen, eta ez nago, sariak jasotzera ohituta. Halako saria poesia liburu bati ematea garrantzizkoa da bai poesiarentzat, bai saria-arentzat berarentzat ere. Poesia Mari Errauskin bat balitz bezala hartzen da jeneralean, eta denok daki-

gu nola amaitzen den ipuin polit hori. Mari Errauskin da, eta ez haren ahizparen bat, printzearekin ezkontzen dena.

Iñaki Zubeldia: *Ondoren haur literaturan murgiltzen zara bete-betean? Zure alabek eragin handia izan al dute horretan?*

Felipe Juaristi: Alabarik izan ez banu, ez nukeen haur literaturarik idatziko. Batek ez daki zer den ipuin bat, etxean begi handiz neskak edo mutilak ipuin eske hasten diren arte. Eta ezin hutsik egin, haurrak dira gure kritikaririk zorrotzenak. Hala ere ez dago txantxa handirik. Asmatu behar, eta asmatzen ez bada, jai. Esan nahi dut denok dugula haurtzaroaren ideia bat, gehienetan gezurrezkoa dena, eta benetako haurrak izan arte ezin jakin haurtzaroa zer den. Dena dela, ipuin eder bat entzutean, haur baten begiak nola zabaltzen diren ikustea bezalako saririk ez da inon.

Iñaki Zubeldia: *Azken lau urte hauetan zure produkzioa handitu egin da haur literaturan eta kalitatea ere, lehendik ona bazen, orain gailurra jotzen ari da. Honen adibide dira besteak beste "Laura eta itsasoa", "Animalien inauteria", "Aduna eta aduanak", "Printzesen eskola"... Ez al zaizu agortzen sormena?*

Felipe Juaristi: Espero dut ez agortzea, lanik gabe geratuko nintzateke bestela.

Iñaki Zubeldia: *"Animalien inauteria" liburuarekin Haur Literaturako "Euskadi Saria 2000" lortu zenuen. Liburu hori zoragarria dela esan beharrik ere ez dago eta "Ilargi lapurra" liburuaren antz pixka bat ere badu. Liburu hartan oinarritu al zinen "Animalien inauteria" idazterakoan?*

Felipe Juaristi: "Ilargi lapurra" da "Animalien inauteria"ren oinarri. Espazioa bera da, basoa bietan; eta denbora, linea-lana. "Ilargi lapurra"tik "Animalien inauteria"ra bost urte igaro dira, eta bost urte horietan basoa erabat

aldatu. Horixe da funtsean esan nahi nuena. Basoan bost urte kalean baino luzeagoak egiten direla. Bata hiru ipuinez osaturiko liburua izatea, hortxe desberdintasuna.

Iñaki Zubeldia: *"Animalien inauteria" liburuaren kalitatea maila gorenekoa da, dudarik gabe. Nik, irakurri ahala, pentsatzen nuen: "Gaurko umeak kapaz ote dira hau dena ulertzeko?" Kalitateari hainbeste garrantzi ematen al diozu zeuk? Gaurko umeak kalitate hori "harrapatu" ezinik gelditzeak ez al dizu beldurrik ematen?*

Felipe Juaristi: Ez dugu gaurko publikoarentzat soilik idatzi behar, biharko publikoarentzat ere bai. Nik dudan esperientziatxoaren arabera, haurrek ez dute zailtasun berezirik izan testua bere horretan harrapatzeko (hiztegiak-eta badaudenez), ezta testuaz gozatzeko ere. Askotan iruditzen zait gehiegi ez ote ditugun zaintzen, diren baino tontoagotzat ez ote ditugun hartzen. Irakasle gehiegi dago haur literaturan, haien irizpideak segitzen dira gehienetan, eta irakasleak, pertsona zoragarriak dira gehienak, baina irizpide pedagogikoa dute eta ez literarioa.

Iñaki Zubeldia: *Lehenengo galderan haurtzaroaz galdetu dizut. Haurtzaro horrek eraginik izan al du zure traiektoria literarioan?*

Felipe Juaristi: Uste dut erantzun dudala.

Iñaki Zubeldia: *Argitaratu berri den zure liburua "Printzesen eskola" oso berezia da eta "naif" ukitu handi bat dauka nire ustez. Mondik nora bururatu zaizu horrelako ipuin berezia eta nola lortu duzu ukitu infantil hori estilo neurtu eta aldi berean aberats eta irudimentsu batean txertatzea?*

Felipe Juaristi: Pariseko etxean ume piloak zegoen nirekin, lau urte gazteenak eta hamailka zaharrenak. Umeek ezagutzen dituzte printzesak, modan daude eta. Umeekin joan ginen lady DI printzesa istripuz hil zen tokira,

jende asko joaten baita Arima izeneko zubira lore sortak opari. Oso polita iruditu zitzaidan, lady Diren bizitzan dena ipuina izan baitzen, eta bukaera ere ipuin tankerakoa. Umeel esker atera da Ipuina atera den moduan. Gauero pasarte bat kontatzen nien, eta denek ulertzeko moduan kontatu nahi, eta horregatik estilo hori, ukitu infantil hori

Iñaki Zubeldia: *Zure ibilbide literarioaz xehetasun ugari eman diguzu eta azal ezazu orain nola ikusten duzun Euskal Herriko haur eta gazte literatura.*

Felipe Juaristi: Liburu on asko ateratzen da urtero. Eta badira idazle batzuk ere hortik bizi direnak. Ez dago galzki.

Iñaki Zubeldia: *Akatsik aipatzekotan, zein akats ikusiko zenuke gure haur eta gazte literaturan?*

Felipe Juaristi: Gure mitoetara gehiegi ez ote dugun jotzen. Esan nahi dut, Barandiaranek utzi zizkigun Ipuinak hain ederrak direnez, zergatik eta zertarako hartu halek, hobetzeko ez bada?

Iñaki Zubeldia: *Bete beharko genukeen hutsunerik ikusten duzu alor honetan?*

Felipe Juaristi: Egiten ari den literatura da gurea. Gazte literaturan arazo gehiago ikusten dut. Ni ez naiz egokiena horretarako, eta behar bada esango dudanak ez du horregatik zentzu handirik, baina literatura urbanoa behar dugu gazteentzat, gure hiritartasunari lotuago dagokeen literatura. Beste tokitan egiten denaren antzekoa. Azken finean, gero eta antza handiagoa dute umeek toki guztietan, hemen eta Parisen eta Londonen.

Iñaki Zubeldia: *Nola ikusten duzu kritika literarioa gure herri korapilotsu honetan?*

Felipe Juaristi: Kritikalik ez dagoela esaten da, eta ez da egia. Badago kritika, egunkarietan-eta agertuko ez dena, baina egunkarietan agertuta baino eragin handiagoa duena. Ahoz ahozkoa da, lagun artekoa, eta ez

dago beti garbi irizpide literarioek bultzatzen ote duten ala bestelakoek. Badakizu, gure herri honetan dena nahasten da politikarekin, baita literatura ere. Gero eta gutxiago, zorionez. Ikasi dugu horretan ere.

Iñaki Zubeldia: *Besterik erantsi nahi duzu?*

Felipe Juaristi: *Oraintxe berotzen hasi eta amaitu behar?*